

Інформаційна довідка
щодо унормування питання прийняття спадщини, спадкодавець якої
перебуває за кордоном, на основі аналізу законопроекту
(реєстр. № 10134 від 09.10.2023)*

Вступ. Метою проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо унормування питання прийняття спадщини спадкодавець якої перебуває за кордоном» (реєстр. № 10134 від 09.10.2023) є врегулювання в Цивільному кодексі України процедури прийняття спадщини, у складі якої є нерухоме майно, зареєстроване на території України, спадкодавець якої проживав за межами України.

Законопроектом пропонується внесення змін до статті 1269 Цивільного кодексу України, якими передбачити, що спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, у складі якої є нерухоме майно, зареєстроване на території України, але на час відкриття спадщини спадкодавець такого майна проживав за межами України, має подати нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини за місцезнаходженням нерухомого майна.

Також пропонується встановити способи подачі такої заяви, а саме: 1) особисто спадкоємцем; 2) через уповноважену особу за довіреністю на оформлення спадщини; 3) шляхом дистанційного оформлення заяви – у паперовій формі рекомендованим листом. У такому разі заява засвідчується особистим підписом спадкоємця. Справжність підпису має бути посвідчена нотаріально або консульською установою, якщо спадкоємець перебуває за межами України, або в електронній формі засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг. У такому випадку заява засвідчується електронним підписом спадкоємця, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису.

Основна частина.

Запропоновані законопроектом зміни до статті 1269 Цивільного кодексу України стосуються лише випадку, коли спадкодавець, якому належало нерухоме майно на праві власності в Україні, мав останнє місце проживання за кордоном. Питання спадкування такого майна в Україні врегульоване колізійною нормою спеціального закону, а саме статтею 71 Закону України «Про міжнародне приватне право»: «Спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майна, яке підлягає державній реєстрації в Україні, – правом України». Крім того, відповідно до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією

Російської Федерації проти України» стаття 1221 Цивільного кодексу України викладена в новій редакції, згідно з якою місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні такого майна, або вимоги кредиторів. Тому немає потреби ще раз врегульовувати ці відносини на рівні Цивільного кодексу України, зокрема за наявності в них іноземного елемента.

Спадкоємець, зазначений у пропонованій законопроекті частині шостій статті 1269 Цивільного кодексу України, нічим не відрізняється від спадкоємця, зазначеного в частині першій цієї статті. Водночас частина друга статті 1269 Цивільного кодексу України передбачає, що заява про прийняття спадщини подається спадкоємцем особисто. Тому пропоновані проектом різні способи подання заяви про прийняття спадщини (у частині шостій і частині другій статті 1269 Цивільного кодексу України) порушують принцип правової визначеності та принцип рівності.

В Україні як демократичній державі основною вимогою до законодавства є його відповідність критеріям і принципам, встановленим Конституцією України, зокрема принципу верховенства права (абзац четвертий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020). Відповідно до статті 8 Основного Закону України верховенство права є одним із засадничих конституційних принципів.

Конституційний принцип рівності не виключає можливості законодавця під час регулювання відносин встановлювати певні відмінності у правовому статусі осіб, однак мета встановлення таких відмінностей повинна бути істотною, а самі відмінності, що переслідують таку мету, мають відповідати конституційним положенням, бути об'єктивно виправданими, обґрунтованими та справедливими. В іншому випадку правові норми, які встановлюють такі відмінності, будуть дискримінаційними та суперечитимуть положенням частин першої, другої статті 24 Конституції України (абзаци четвертий, сьомий підпункту 4.1 та абзац шостий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 7 липня 2004 року № 14-рп/2004).

Також вказані положення законопроекту не відповідають практиці Європейського суду з прав людини із застосування статті 14 Європейської конвенції з прав людини у взаємозв'язку зі статтею 1 Першого протоколу щодо недопущення дискримінаційних положень у спадковому праві, відповідно до яких відмінність буде дискримінаційною, якщо вона не має об'єктивного й обґрунтованого виправдання, тобто якщо не переслідує законної мети чи не забезпечується пропорційність між використаними засобами та метою, яку потрібно досягти («*Marckx v. Belgium*», «*Inze v. Austria*», «*Mazurek v. France*»).

Крім того, у законопроекті мають місце порушення законодавчої техніки. Так, назва законопроекту некоректно відображає предмет його регулювання («прийняття спадщини спадкодавець якої перебуває за кордоном» замість «прийняття спадщини, спадкодавець якої мав останнє місце проживання на

території іноземної держави»). Помилково вказаний номер статті Цивільного кодексу України, до якої пропонується внести зміни («1297» замість «1269»).

Висновок. Положення проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо унормування питання прийняття спадщини спадкодавець якої перебуває за кордоном» (реєстр. № 10134 від 09.10.2023) не відповідають статтям 8, 24 Конституції України.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

*Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.